

Пушкарьова Є.В.

студентка,

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

РОЛЬ СОЦІОЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ ПРАВОВОЇ НОРМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Механізм правового регулювання покликаний впорядковувати суспільні відносини та забезпечувати правопорядок у суспільстві. Не останнє місце у ньому займає правова норма. Роль правової норми в механізмі правового регулювання найповніше розкриває її соціологічна структура. Вона визначається такими поняттями, як зміст, мета, призначення норми і розкривається при тлумаченні правових норм та в процесі їх реалізації [2, с. 157].

Зауважимо, що дослідженням соціологічної структури норми права через визначення понять «потреби», «інтереси» займалися такі вчені, як С.С. Рашидов, Л.В. Вакарюк, І.І. Подік, О.М. Куракін, О.І. Левченков та інші.

Нашим завданням є розкрити значення соціологічної структури правової норми для забезпечення ефективності правового регулювання.

Норма права є особливим видом соціальної норми, що являє собою правило поведінки загального характеру, що встановлені, визнані чи санкціоновані компетентним органом держави або в іншому, передбаченому нею порядку, які мають загально обов'язкову силу, регулюють суспільні відносини в інтересах громадян і суспільства, виражаються публічно у формально-визначених приписах, як правило, в письмовій формі, та передбачають можливість застосування державно-примусових заходів, включаючи відповідальність перед державою в разі порушення цих норм з метою їх підтримання та неухильного виконання [1, с. 172].

Центральне місце в соціологічній структурі правової норми займає її зміст. Важливість змісту норми права для механізму правового регулювання служить підставою прийняття як одного з критеріїв її якості правову цінність. Більшість авторів вважають, що ефективність механізму правового регулювання, ефективність правової норми визначаються тим, наскільки її реалізація сприяє досягненню цілей, поставлених перед правовим регулюванням.

Зміст правової норми повинен враховувати те, що сьогодні у суспільстві центральною є концепція персоналізму або людиноцентризму, в якій критерієм цінності права виступає людська особистість. Тому регулюючи поведінку особи, нормотворець повинен враховувати такі внутрішні механізми особи – мотиваційний, диспозиційний і пам'ять, що дозволяють зрозуміти і описати суб'єктивну детермінацію її поведінки. Сама поведінка є системою вчинків особи, в яких відбиваються (з різною мірою адекватності) елементи всіх механізмів, – потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, мотиви, стимул-реакції, установки, диспозиції, знання, оперативна інформація тощо. Робота цих механізмів визначає спосіб життя особи. Але особа не автономна, вона залежить від зовнішнього світу, тому її внутрішній світ відображає об'єктивні обставини, потреби, що обумовлюють її інтереси. Всі внутрішні елементи структури особи тісно пов'язані з соціальними умовами, з суспільством в цілому.

Обґрунтованим в науці є той факт, що людина, її спрямованість передусім визначаються її потребами. Потреби визначають діяльність людини, її вчинки, пояснюють мотиви, інтереси і цінності. Потреби – це динамічна система, що знаходиться в розвитку і під час чого відбувається їх трансформація, перехід одних потреб в інші, їх зміна. При наявності багатьох класифікацій потреб, усі вони зводяться до виділення природних (біологічних) і соціальних (культурних) потреб [6, с. 117, 119].

Суттєвий вплив на процес матеріалізації правових норм здійснює громадська свідомість, під якою розуміється виражене у вигляді конкретних понять, суджень та висновків відношення соціальних груп до тих чи інших явищ та процесів суспільного життя, які торкаються загальних інтересів. Духовна ж складова норми права є запорукою створення ефективного та справедливого регулятора. Духовність – це персоналізований компонент в структурі особистих мотивів двох ключових потреб: ціннісної потреби пізнання і соціальної необхідності жити, діяти для суспільства. Вона синхронізує природне та позитивне право, втілене в законі, робить його мобільним, гнучким і пристосованим до законів природи та здорового глузду; розвиває правотворчу сутність людини та людинотворчу сутність права [3, с. 40].

Оскільки норма права є одним з елементів механізму правового регулювання, то саме її адекватність за змістом і за формою є важливим критерієм ефективності механізму правового регулювання. Адекватність за змістом означає відповідність норми права існуючим суспільним

відносинам, її своєчасність. Даний критерій сприяє корисності норми і запобігає її шкідливості [4, с. 68].

Ефективність правових норм тісно пов'язана з їх соціальною цінністю. Якщо норма ефективна, вона має і соціальну цінність. Ефективність правової норми закладена в її змісті, структурі й безпосередніх цілях. Ціннісні орієнтири, закладені в змісті норми права, правового інституту, підгалузі права, галузі права виокремлюються безпосередньо з цілей цих структурних складових права. Ціннісна спрямованість норми права повинна збігатися з цінностями в праві взагалі. Несуперечливість цінностей норм права цінностям права взагалі і є правовою цінністю норми права. Якщо зміст норми права не збігається з ціннісними уявленнями про право, правове регулювання суспільних відносин автоматично позбавляється ознаки ефективності [5, с. 8].

Одним із критеріїв якості норми права є адекватність норми права наявним суспільним відносинам, об'єктивним тенденціям суспільного розвитку. Інтереси суспільства, його пріоритети відбиваються також і в інших соціальних регуляторах, відмінних від права, таких, як норми моралі, звичаю тощо. Відповідність змісту норм права іншим соціальним нормам – це одна зі складових критерію адекватності змісту норми права наявним суспільним відносинам. Норма права, яка не відповідає часу, – це «мертва норма». Її існування в нормативно-правовій базі не тільки не сприяє рухові правового регулювання вперед, воно дезорганізує правове регулювання, створює додаткові проблеми в розвитку норм права, згубно позначається на правосвідомості громадян, тим самим знижуючи загальний рівень ефективності правового регулювання [5, с. 12-13].

Таким чином, правові норми регулюють поведінку людей, враховуючи їх потреби. Потреби визначають діяльність людини, її вчинки, пояснюють мотиви, інтереси і цінності. Сьогодні центральне місце посідає концепція персоналізму або людиноцентризму, в якій критерієм цінності права виступає людська особистість. Правова норма є різновидом соціального нормотворення як підтримання певного порядку в суспільстві, способом запобігання дисгармонії в стосунках із людьми та суспільством. Суттєвий вплив на процес матеріалізації правових норм здійснює громадська свідомість, під якою розуміється виражене у вигляді конкретних понять, суджень та висновків відношення соціальних груп до тих чи інших явищ та процесів суспільного життя, які торкаються загальних інтересів. Духовна ж складова норми права є запорукою створення ефективного та справедливого регулятора. Якщо

зміст норми права не збігається з ціннісними уявленнями про право, правове регулювання суспільних відносин автоматично позбавляється ознаки ефективності.

Список використаних джерел:

1. Вакарюк Л. Норма права та правовий режим: співвідношення понять. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 171-176.

2. Качур В.О. Теорія держави і права. Київ: КОМПРИНТ, 2014. 327 с.

3. Козенко Ю. О. Норма права та її реалізація – модель і матерія правової поведінки. *Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія : Юридична*. 2015. Вип. 2. С. 33-42.

4. Куракін О. М. Якість норми права як спеціальний критерій ефективності механізму правового регулювання. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 64-71.

5. Левченков О. І. Норма як спеціальний критерій виміру ефективності правового регулювання. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2014. Вип. 2. С. 5-14.

6. Рашидова С. С. Визначення феномену і поняття «потреба». *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2015. Вип. 5. С. 106-121.

Розвадовська А.О.

студентка,

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

ІНСТИТУТ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК НОВИЙ ДЛЯ УКРАЇНИ СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Верховною Радою України 20 вересня 2019 року прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких актів щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні» (надалі – Закон). Цей законодавчий акт ввів у правову систему України новий вид забезпечення виконання зобов'язання – право довірчої власності.